

Sikló-Gropoaie

(ma Țiclău, RO)

Gáll Erwin¹ – Mărginean, Florin² – Oța, Silviu³

1985 őszén a kolozsvári Régészeti Intézet gyűjteménye számára egy aranyból készült hajkarikát és egy kengyelt adományoztak. A bejelentő személyek szerint a leletek Sikló határából, egy „Gropoaie” nevű dűlőből kerültek elő. A lelőhely a falu szélétől mintegy 300 méterre délnyugatra fekszik, egy hosszan elnyúló homokháton. Tőle délnyugatra egy elszántott újabb dombhát, illetve a Budieru patak található. Az információk szerint mezőgazdasági földmunkák során nyolc sírra bukkantak, ezek között több gazdag mellékletű sír is volt, mégis csupán az arany hajkarikát és a kengyelt szolgáltatott be. A bejelentésnek köszönhetően először 1959 áprilisában, majd augusztusban Egon Dörnernek sikerült újabb 12 sírt feltárnia a lelőhelyen.⁴

Egon Dörner a 10. századi temető délkeleti részét tárhatta fel, ugyanis a feltárt síroktól északra helyezkedhettek el a megbolygatott temetkezések, így ez a temető nagyobb kiterjedését sejteti. Kérdés marad ugyanakkor továbbra is, hogy a domb nyugati részén kerültek-e elő sírok. A temető északi részén előkerült bolygatott temetkezések megléte és a Dörner által feltárt sírok között található üres területen ugyancsak temetkezések húzódhattak – az aradi régész ez alapján a temetkezések kb. 33%-át tárhatta fel.

A feltárt tizenkét temetkezés meglehetősen egységes képet mutat. A temetőrész térképe alapján a sírok csoportokba rendeződnek: az 1. és 3., a 2., 4. és 7., az 5. és 6., a 8. és 9., a 11. és 12. sírok jól elválasztható csoportokat alkotnak. A 10. sír a feltárt temetőrész szélén került elő, az összegző térkép alapján joggal gyanakodhatunk arra, hogy ez a temetkezés eredetileg egy másik sírcsoporthoz tartozhatott.

Az 1., 7., 9., 11. sírokba nőket, a 2., 3., 10. és 12. temetkezésekbe pedig valószínűleg férfiakat temethettek. Az 5. és 6. temetkezésekben kisgyermek nyugodtak, a 4. és 8. temetkezéseket viszont feldúlták.

---

¹ Román Akadémia, Bukaresti Vasile Pârvan Régészeti Intézet/Academia Română, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”.

² Aradi Megyei Múzeum/Muzeul Județean (Arad).

³ Bukaresti Románia Történelmi Nemzeti Múzeuma/Muzeul Național de Istorie a României (Bukarest).

⁴ RUSU–DÖRNER 1962, 705–712.

A siklói temetőben majdnem az összes sír Ny–K-i tájolású. Ettől csupán egyetlen sír: a 6. É–D-i tájolású tér el, amit a halott visszajárásától való félelemmel hoztak összefüggésbe.

Az elhunytakat háton fekvő, nyújtott helyzetben helyezték a sírgödörbe, egyetlen kivételt a 9. sír képez. Ebben a sírban az elhunytat a jobb oldalára fektették, a lábait felhúzták.

Annak ellenére, hogy csak 12 temetkezést tártak fel, a karcsontok helyzete nagyon változatos. A bizánci kereszténység hatásaként értékelt kéztartás összesen 5 alkalommal fordul elő. A sírok között van lovas–fegyveres férfi, gazdagabb mellékletű lovas női, illetve melléklet nélküli temetkezés egyaránt.

A korai – 10. századi – obulusadás szokását regisztrálhattuk a 7. és a 9. sírban. A pénzérmék sajnos a mai napig azonosíthatatlanok.

A honfoglalás kori temetkezések specifikumának számítanak a lovas temetkezések, illetve ezeknek különböző változatai. A siklói temető rész egyik jellegzetessége a lovas temetkezés, és azon belül a jelképes lovas temetkezés meglepően nagy aránya. Lócsontot egyetlen temetkezésből, az 1. sírből regisztráltak, lábhoz tett lóbőrös temetkezésről van szó. I. G. Russu megállapítása alapján a ló kis termetű, fiatal kanca volt.

A tizenkét feltárt sír közül nők nyugodtak az 1., 7., 9., 11. temetkezésekben, férfiak pedig a 2., 3. (?), 10. és 12. sírokban. Összesen 8 esetben dokumentáltak lovas temetkezést, amely a sírok 75%-át teszi ki (1–3., 7–12. sír).

A siklói temető másik jellegzetes vonása a túlvilági útravalóul szánt ételmellékletek nagy százalékos aránya. A 1–3., 7–8. és a 11. sírből juhcsontok kerültek elő.

A siklói temető rész majdnem mindegyik feltárt sírjában találunk mellékletet, ezek közül az egyik legnépesebb csoportot az ékszerek képviselik (hajkarikák, gyöngyök, rombusz alakú ingnyakdíszek két sírből is, kéregöntéssel készült, kör alakú ezüstboglár, gombok, huzal- és pántkarperecek). Fegyverek közül a siklói temetőben csupán íjászfelszerelések darabjai kerültek elő: nyíltegezek és nyílcsúcsok. Szablya egyetlen sírből ismert. Lószerszámokat jelentős mennyiségben dokumentáltak a fentebb említett lovas temetkezésekben: rozettás lószerszámveretek, kengyelek (körte alakú, egyenes talpú, boltozatos szárú, négyzetes, illetve hurkos fülű, vállába kovácsolt kengyel), zablák és hevedercsatok különböző típusai kerültek elő.

A relatíve gazdag mellékletű siklói temető részletet nem tártak fel teljes egészében. Sejtésünk szerint a legkorábbi sírok a feltárt síroktól ÉNy-ra húzódtak, talán ez lehetett a temető „magja”. A feltárt sírok közül a legkorábbiak a leletanyaguk alapján az 1., 3. és a 10. sírok

lehetek, amelyeket időben a 2., 4. és a 7. temetkezés követhette, de ennél is későbbiek a 8–9. és a 11–12. sírok. Úgy véljük, hogy e tizenkét sír megásása kb. 930 és 970 közé helyezhető. Egyúttal ismételten felhívjuk a figyelmet arra, hogy a temető jóval nagyobb kiterjedésű lehet, ráadásul az említetteknel korábbra keltezhető sírok a térképünk alapján egy mindmáig fel nem tárt területen helyezkedhetnek el. Fontosnak tartjuk tehát leszögezni: ebben a pillanatban pontosan nem határozható meg sem a temető használatának kezdete, sem pedig a temető elhagyásának időpontja.

A temető az Alföldre jellemző régészeti hagyatékkal rendelkezik: az ilyen típusú temetőket a szabályák kis számaránya, a nyílcsúcsos–tegezes férfitemetkezések, a női sírok relatív gazdagsága, valamint a lócsontos temetkezések kis mennyisége jellemzi.

Ezüsttárgy – a 2. sír hajkarikáján kívül – csak női temetkezésből ismert, és más temetőkkal összehasonlítva valóban jelentős mennyiségben került elő. Felhívjuk azonban a figyelmet, hogy a három idetartozó női sír ezüstitárgyainak súlya együttesen sem érte el a nagyteremiai gazdag női sír leletanyagának ezüstmennyiségét. A 13 sírra elosztva egy-egy sírra összességében 11,65 gramm ezüst jutott.

A temetkezések csoportokba rendeződtek, a fegyveres férfi és a változatos mellékletű női sírok kisebb csoportokat alkotnak, a bináris rendszer nagyon pontos lenyomatát nyújtva. Közös értékrendjükre, hitvilágukra a lovas temetkezés egyöntetű szokása viszont egyértelműen utal. A nagyon változatos karhelyzetek ugyanakkor némi heterogenitásra is utalhatnak.

Nem tudjuk sajnos azt sem, hogy hány generáció használhatta ezt a temetőt. A temető É-i részén előkerült temetkezések vizsgálata szerint vélhetően legalább két generációval számolhatunk. Dörner temetőtérképe alapján az is valószínűnek tűnik, hogy a temető két széle került feltárássra, a temető közepét pedig egészen biztosan elpusztították. E hiányosságok ellenére azt leszögezhetjük, hogy a temetkezési szokások és a leletanyag alapján egy tipikus, a 10. század első kétharmadára jellemző, pogány közösségről beszélhetünk a siklói lelőhely kapcsán.⁵

EZÜSTROZETTÁS LÓSZERSZÁMVERET (1. sír – összesen 16 darab)

A cseppmintájú, négyágú virágmintával díszített veretek a ló koponyájáról, illetve mellőle kerültek elő, és a kantárt díszítették.

Á.: 2,3 × 2,7 cm; s.: 3,0–7,7 gramm. Ltsz.: A. M. M. 13478/a–p.

---

⁵ GÁLL 2013, I. k.: 444–457, II. k.: 234–248. tábla.

ROZETTÁS LÓSZERSZÁM NAGYSZÍJVÉGEI (1. sír)

A két darab ezüst, a lókoponyáról előkerült nagyszíjvég alakja U alakú, keretelt. A közepén egy kör alakú dudorból szív alakú levelek nyúlnak ki.

H.: 2,8 cm; sz.: 2,0 cm; v.: 0,2 cm; s.: 5,8 és 7,5 gramm.

SZEMESGYÖNGY (2. sír)

A 2. sírból egy virágszemes gyöngy került elő (Szilágyi 60. típus).

Á.: $1,4 \times 1,3$ cm; s.: 2,4 gramm. Ltsz.: A. M. M. 13491.

ROMBUSZ ALAKÚ EZÜST INGNYAKDÍSZ (11. sír – összesen 16 darab)

Ezüstből készült rombusz alakú ingnyakdíszek a csontváz nyakán V alakban figyelhetők meg. Előlapjuk két mélyebb részre van felosztva, e két rész pedig körte formákat mintáz. Nem lehet tudni, hogy e mélyebb részek aranyozottak voltak-e vagy sem. Hátlapjukon a hossz tengelyre keresztben álló lapos, széles zárt fülecskék. A kis tárgyak két végét egy-egy bütyök zárja.

Mg.: $2,95 \times 2,90$ cm; sz.: 1,4 cm; s.: 1,24–1,92 gramm. Ltsz.: B. R. N. M 72647.1–16.

KÉREGÖNTÉSSEL KÉSZÜLT, KÖR ALAKÚ BRONZBOGLÁR (11. sír – összesen 12 darab)

A valószínűleg eredetileg aranyozott tárgyak díszítése a mellkasról került elő. A felületükön egy gyöngyözött keretelésű kúp körül tíz irányban hajló *meander* díszítést figyelhetünk meg. A legteljesebb példány méretei: Á.: $4,1 \times 3,6$ cm; s.: 2,70 gramm. Ltsz.: B. R. N. M. 72648.1–6.

Irodalom:

RUSU–DÖRNER 1962

Rusu, Mircea–Dörner, Egon: Săpătura de salvare de la Șiclău, r. Criș, reg. Crișana. – Les fouilles de sauvegarde de Șiclău. Materiale și Cercetări Arheologice 8 (1962), 705–712.

GÁLL 2013

Gáll Erwin: Az Erdélyi-medence, a Partium és a Bánság 10–11. századi temetői. – 10th and 11th century burial sites, stray finds and treasures in the Transylvanian Basin, the Partium and the Banat. Magyarország honfoglalás kori és kora Árpád-kori sírleletei 6. Szeged 2013, I–II. kötet.